

KØBSTADLIV I DET NITTENDE ÅRHUNDREDE

AF HENRY E. PEDERSEN

Med Begyndelsen af det nittende Aarhundrede syntes Forholdene at tegne sig paa en særlig gunstig Maade for Borgerne i Thisted. Det sidst forløbne Kvartsekel havde vist en fremadskridende Tendens med rolig økonomisk Udvikling - og det var med god Fortrøstning, Købstadens Beboere gik ind i det nye Aarhundrede.

Lidet anede man de vældige Begivenheder, der forestod, og som paa mangfoldige Omraader skulde komme til at berøre den enkelte Borgers Liv. Slaget paa København Rhed i 1801 var en Forløber for vor Indblanding i det storpolitiske Spil, og Københavns Bombardement i September 1807 lod ingen Tvivl tilbage hos Regeringen, der en Maaned senere erklærede Krigen med England.

Hermed oprandt en Periode, der ikke mindst hvad Inflation angik savner Sidestykke før eller senere i Byens Historie - og hele Landets med. Som Følge af den erklærede Fastlandsspærring var Forbindelsen med vore Kolonier afbrudt, og dette satte sig hurtigt Spor i Handelslivet. Mangelen paa oversøiske Varer drev Priserne paa de tilstedeværende Lagre i Vejret i en saadan Grad, at selv Tilstandene under de to Verdenskrige i vort Aarhundrede blegner derved. Et talende Eksempel herpaa har man saaledes i Kapitelstaksten, hvor Rugprisen ved Aarhundredskiftet var sat til 6 Rigsdaler 1 Mark, medens Prisen i 1812 fastsattes til 57 Rdlr. Dette var Rugens Værdiansættelse ved Erlæggelsen af Tiende, men i fri Handel blev der betalt indtil det dobbelte for en Tønde Rug. Andre Priser stod i Forhold hertil. En Tønde Salt, der før Krigen kostede 14 Mark, stod i 1810 til 15 Rigsdaler, en Tønde Kul steg fra 25 til 100 Rigsdaler, Klædevarer af bedste Sort betaltes med over 400 Rdlr. pr. Alen, og en Tønde Tjære, der tidligere havde kostet 6 Rdlr., var steget til det syvdobbelte.

Tilsyneladende var der dog ingen Pengemangel. Staten havde givet Seddelpressen frit Løb, og tilsidst var Landet oversvømmet med Sedler til Paalydende af op imod halvandet Hundrede Millioner Rigsdaler, hvorfor der langt fra var Dækning ved eventuel Indløsning i Sølv. Det gik saa vidt, at en Rigsdalerseddle, der forhen i Ind- og Udland gjaldt 96 Sk. Kurant, i 1812 i Hamborg kun noteredes til 1 lybsk Skilling. Som bekendt blev Enden paa alt dette Statsbankerotten - og ved Lov af 5. Januar 1813 blev 1 Rigsdaler dansk Kurant nedskrevet til 1 Rigsbankmark, altsaa forringet til en Sjettedel af dens tidligere Værdi.

De unormale Pengeforhold prægede i udstrakt Grad Livet i den lille By, hvis Beboerantal kun var godt et Tusinde. I gamle Beretninger fortælles, at det ikke var noget Særsyn, at en 14-16 Aars Bondeknøs kom til Staden med en Tegnebog spækket med flere Hundreddalersedler, hvilket var en Følge af de enorme Priser, der var paa Landbrugets Produkter. En 4-Aars Stud betaltes med Tusinde Rigsdaler, en 4-5 Aars Hest med 3000 Rdlr. og et Par Staldstude gik op i 5000 Rdlr. De to Thisted-Købmænd Holst og Houe, hvis Købmandsgaarde var beliggende i det nederste af Vestergade, skal i disse Aar for 20 Spølstude have betalt Hundrede Tusinde Rigsdaler dansk Kurant. Noget Besvær med at faa Pengene omsat ved Besøg i Købstaden havde Landboerne ikke. En Thevandsknægt blev betalt med 2 Rdlr., en Bolle Punch (kaldet "Den lille Færge") kostede 100 Rdlr. og "Den store Færge" 200 Rdlr. Den oversøiske Tobak var i høj Kurs, og for en Kardus med rødt Stempel maatte erlægges 50 Rdlr. Og som et talende Eksempel paa Pengenes ringe Værdi kan anføres, at en Fuldmægtig i Thisted for en sølvbeslagen Merskumspibe maatte af med 1500 Rigsdaler dansk Kurant.

De unormale Pengeforhold gav sig Udslag i en følelig Mangel paa Skillemønt, og for at raade Bod paa denne Kalamitet blev det i flere Tilfælde tilladt Private at udstede Smaasedler. Dog kun til Folk, som man ansaa for saa velfunderede, at de til sin Tid atter kunde indløse Sedlerne efter deres Paalydende med kongelig dansk Mønt. For Thistedes Vedkommende havde en saadan Tilladelse dog nær faaet en kedelig Afslutning.

Retten til en foreløbig Udstedelse af saadanne Smaasedler var i Thisted blevet givet til Kaptajn Rørbye, Byskriver Høgh og Distriktskirurg Sager. Hvornaar dette Trekløver fik Tilladelse til den første Udstedelse af "Skillemønt" ligger ikke ganske klart, men i 1812 - da der i Thisted var udstedt

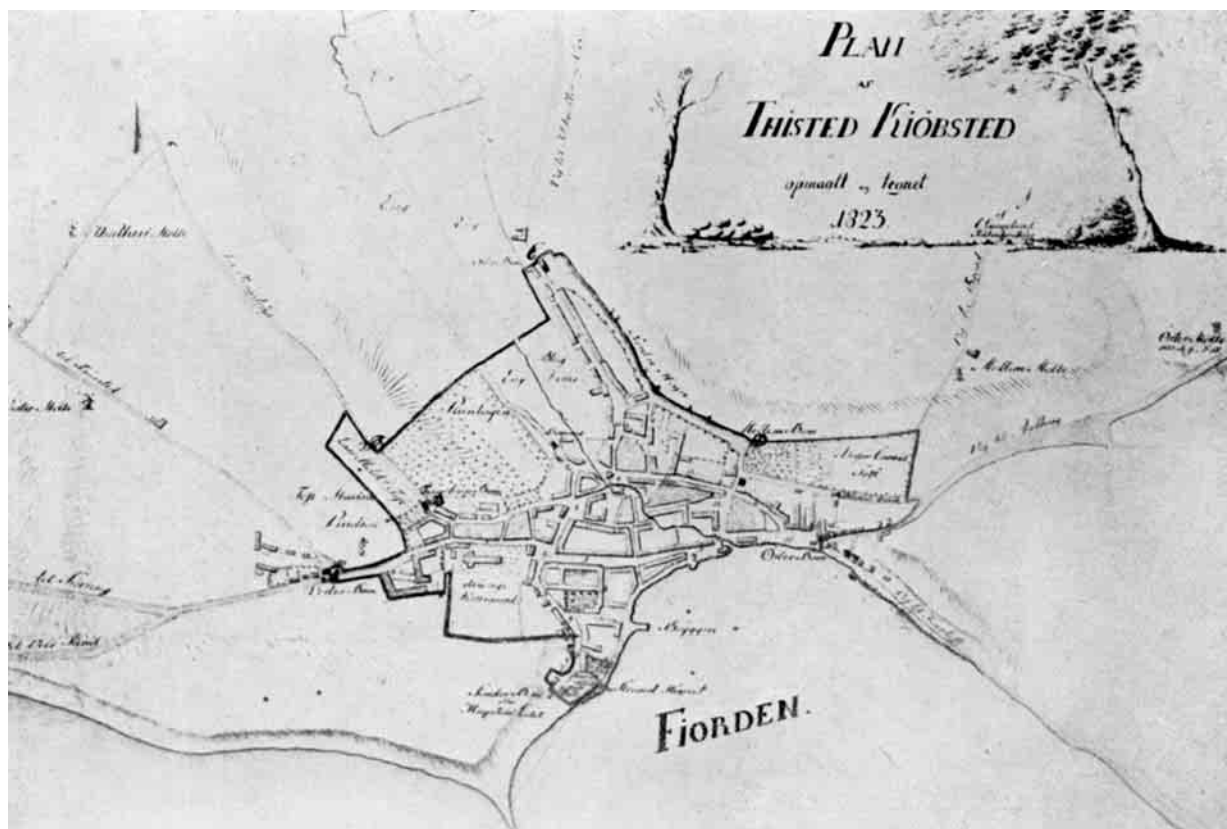

Paa Museet i Thisted finder man et gammelt Maleri visende det i 1803 paa Store Torv opførte Raadhus. Bygningen stod kun til 1853, da det nuværende Raadhus blev taget i Brug. Til venstre ses den Brinckmannske Gaard og til højre Hjørnet af Præstegaarden (nu Købm. Langgaards Ejendom).

Smaasedler af denne Art til et Beløb af 2000 Rigsdaler - fik de tre Herrer Tilladelse til at udstede en ny Serie af lignende Smaasedler for et yderligere Beløb af 4000 Rigsdaler. I 1815 flyttede Distriktskirurg Sager fra Thisted og blev ved denne Lejlighed løst fra sine Forpligtelser, men da Byskriver Høgh døde 1816, og hans Bo blev erklæret for fallit, stod Kaptajn Rørbye tilbage som eneste Garant for de udstedte Sedler. Hele Affæren vakte en Del Opsigt i den lille By, og det endte med, at der skete Indberetning til Kancelliet, der resolverede, at Distriktskirurgen maatte vedgaa de ham indgaaede Forpligtelser og sammen med Rørbye drage Omsorg for Indløsningen af de udstedte Sedler - ellers vilde Domstolene tage Affære. Og herefter har man sikkert rettet sig. Thi videre vides der ikke at være sket i dette Tilfælde, hvor Privatmænd i Thisted havde faaet Tilladelse til Udstedelse af "Skille-mønt".

Ved Beliggenheden mod Fjorden og et relativt stort Opland kunde det formodes, at et udpræget Handelsliv paa dette Tidspunkt prægede Thisted. Men dette var ikke Tilfældet. Løgstør Grunde - gennem Aarhundreder den væsentligste Hindring for Sejladsen paa Limfjorden - var en Hæmsko i saa Henseende. Det thylandske Korn og andre Landbrugsprodukter formidledes ved den saakaldte Skudehandel, der paa denne Kyststrækning havde sine største Centre i Klitmøller og Vigsø. Over disse Handelspladser indførte Thisted-Købmændene deres Produkter ikke alene fra Norge, men ogsaa fra Tyskland og England. - Adskillige norske Handelshuse havde deres Agenter boende i Thisted - og ikke mindst under Syvaarskrigen var Handelsforbindelsen til Tider livlig, naar Nordmændene saa en Chance for at hente Varer fra Nordjylland.

Den langvarige Krigstilstand skabte ogsaa en moderne Form for Sørøveri. Efter Tilintetgørelsen af den danske Handelsflaade blev det med Regeringens Tilladelse lovligt at drive Kapervirksomhed paa fjendtlige Handelsskibe, og Folk fra alle Stænder kunde træffes i dette nye Erhverv, der ikke alene lokkede med stor Fortjeneste, men ogsaa med spændende Eventyr. Overalt i Søkbøstæderne dannedes der Konsortier med det Formaal at udruste Kaperskibe - og Thistedborgerne lod heller ikke denne Chance gaa fra sig. I 1808 blev der i Thisted udrustet et Kaperskib med det sjældne Navn "Den tiltagende Maane", i hvilket 30 Interessenter havde tegnet Aktier á 500 Rigsdaler Stykket. Under Anførsel af den 24-aarige Kaptajn Peder Larsen Skielsgaard fra Vigsø gik Kaperen længe paa Togt uden at have Held til at opbringe nogen Prise - og der var Tale om, at

Om den Udstrækning, Thisted havde 1825, faar man et godt Indtryk ved at studere dette gamle Bykort. Den mørke Linie angiver Konsumtionslinien, og man ser, at Bykernen tildels stadig er beliggende omkring Bækkens snoede Løb gennem Staden.

interessenterne yderligere skulde indbetale 250 Rigsdaler paa hver Aktie til Dækning af de løbende Udgifter. Dette kom dog ikke til Udførelse, thi i 1809 lykkedes det "Den tiltagende Maane" at opbringe en hollandsk Kuf, og der blev nu et stort Udbytte til Interessenterne. Ansporet af dette Held blev Kaperskibet i 1810 paany udrustet af et lokalt Konsortium, hvis Ledere var Købmand Schønau og Prokurator Overgaard. Fartøjet havde nu faaet Thomas Olsen Woll som Fører, men denne havde ikke som sin Forgænger Held til at opbringe nogen Prise.

Den største Begivenhed for Thistedboerne i denne Periode indtraf, da den norske Kaperfører Erling Jakobsen indbragte Koffardiskibet "Jupiter" til Vigsø som Prise. Skibet indehavde en særdeles rig Ladning bestaaende af Manufakturvarer, Silkestoffer, Indigo, Cacao, Tobak, Kolonialvarer, Medicinalartikler og Isenkram. Denne kolossale Ladning blev fra Vigø transporteret til Thisted, hvor det bortsolgtes ved en Kæmpeauktion, der strakte sig over flere Dage og havde hidkaldt Opkøbere ikke alene fra det ganske Land, men ogsaa fra Tyskland og Østrig. Rygtet var gaaet viden om i Landet og havde berettet om denne indbringende Prise, hvis Ladning efter Sigende skulde have en Værdi af 8 Tønder Guld eller 800,000 Rigsdaler. Men selv om Rygtet havde overdrevet, saa indbragte den store Auktion i Thisted dog omved 550,000 Rigsdaler, efter vore Møntforhold smaa 2 Millioner Kroner - uden Tvivl den største Prise, nogen Kaperfører hjembragte i denne Periode.

Som alle andre danske Købstæder var Thisted paa denne Tid en lukket By, omgivet som den var af det saakaldte Konsumtionshegn. Adgangen til Byen skete gennem de forskellige Bybomme, hvor der maatte betales Afgift af alle Varer, der fra Oplandet tilførtes Købstaden. Paa et Kort fra 1823, udført af Toldinspektør E. Langeland, faar man god Besked om Byens daværende Udstrækning. Man ser, at Konsumtionshegnet begyndte, hvor Strandgade og Østerbakken løber sammen. Herfra fulgte det den nordre Side af Østerbakken, løb langs den nuværende Rosenlundsgade til Assessor Carocs Toft, som det fulgte ned langs Kronborgvej og fortsatte ved den nordre Side af Kastet og skar Nørregade, hvor Buchhaves Ejendom nu er beliggende. Herfra fortsatte Hegnet et kort Stykke ind mod Byen bag om Nørregade, hvorefter det over "Bleegdamme" og Engen gik langs med den nordlige Del af Plantagen op til Tingstrupvej (ved Biblioteket). Herfra og ned til Vestergade 22 fulgte det "Laust Holsts Toft", og Hegnet strakte sig derefter op gennem Vestergade til Møllevej, og

Thisted fik sin første Avis i 1824, da "Den Nord-Cimbriske Tilskuer" begynde at udkomme (den nuv. Thisted Amtsavis).

den bag Hegnet liggende ubebyggede Toft blev benyttet som Byens Markedsplads. Paa den søndre Side af Vestergade gik Hegnet ned til de Grunde, der nu ejes af Vestergades Brugsforening, og følgende Kirkegaarden fortsatte det til Søndergade, bag om "Hospitalet" til Fjorden, hvor det sluttede med "Strand-Hegnet", der strakte sig et Stykke ud i Vandet.

Det var den Udstrækning, den bebyggede Del af Thisted havde for 125 Aar siden, og skulde man ind i Byen, maatte man som nævnt passere gennem en af de seks Bomme, hvor Konsumtionsbetjentene holdt Kontrol med Færdselen. Ved Foden af Østerbakken laa Øster-Bom, hvor Kastet og Kronborgvej mødes laa Mellem-Bom, og Nørre-Bom fandtes et kort Stykke før den nuværende Sti ud til Engen.

Tingstrup-Bom fandtes mærkeligt nok ikke ved selve Hegnet ude paa Tingstrupvej, men inde ved den nuværende Rosenkrantzgade, og Vester-Bom paa Hjørnet af Vestergade og Møllevej. Hertil kom saa Søndre-Bom eller "Hospitals-Ledd", der dog ikke

har haft nogen Betydning i Samkvemmet mellem Byen og Oplandet.

Foruden de nævnte kontrollerede Indkørsler til Byen fandtes der forskellige Steder i Byhegnet flere private "Led eller Baaglaager", der var under "Toldvæsenets Laas", hvilket vel har været ensbetydende med, at Konsumtionsbetjentene førte Tilsyn med Afbenyttelsen af disse.

Hele Consumtionsordningen, der først forsvandt med Næringsloven af 1857, har utvivlsomt været til store Gene for saavel Byens Borgere som Omegnens Landbrugere, og der blev fra begge Sider udvist stor Opfindsomhed for at undgaa Betaling af de fastsatte Afgifter.

Hvilket Udseende havde nu den lille By bag "Hegnet"? Et tilforladeligt, omend spredt Billede heraf har vi i nogle Optegnelser fra 1815, der ikke alene fortæller om selve Byen, men ogsaa om enkelte af dens Borgere.

Vestergades Udstrækning var ikke særlig stor, og paa dens nordlige Side var Købmand Holsts anselige Gaard (Vestergade 18) den sidste Bebyggelse. En Datter af Købmand Holst blev gift med Brygger Jacobsen paa "Gamle Carlsberg" og var Moder til Brygger Carl Jacobsen.

Paa den anden Side Amtsstræde laa Købmand Houes Gaard, hvis Udlænger var beliggende Nord for Skovgade. Det var en af Byens betydeligste Købmandshandeler, hvortil hørte et anseligt Landbrug. Købmand Houe drev betydelig Kørnhandel og Malteri; paa de store Kornlofter kunde rummes flere Tusinde Tønder Korn, og i Malthuset var indrettet Magasin for 600-700 Tønder Malt, og fra en Vurdering i Begyndelsen af 1820'erne kendes det, at Bygningerne var forholdsvis nye og velholdte og i Brandkassen assureret for mere end 7000 Rigsbankdaler Sølv. Den Del af Købmand Houes Gaard, der laa Nord for Skovgade, blev i 1830'erne erhvervet af Overkrigskommissær, By- og Herredsskriver Faye, en Søn af Amtmanden, som lod opføre den Bolig, der senere af Baron Røsenkrantz blev erhvervet til Amtmandsbolig.

Fulgte man den sydlige Side af Vestergade, mødte man først den store aabne Mark ned mod Fjorden, hvoraf en Del indtil Aarhundredskiftet gik under Navnet "Knudsens Toft". Hvor nu "Kristiansborg" og Hotel "Jylland" ligger, blev senere opført en anselig Gaard, hvorfra Brødrene Griishauge drev Købmandsvirksomhed og Avlsbrug. De ejede Jorderne helt ned til Fjorden, hvor senere Jernbanen, Søndre Kirkegaard, Asylgade, Frederiksgade og Kongensgade blev anlagt, og en Del af den Ejendom, hvori Missionshotellet nu findes, er opført som Avlsgaard af Brødrene Griishauge og blev senere erhvervet af Amtet og indrettet til Arbejdsanstalt.

Paa den søndre Side af Vestergade laa ogsaa Købmand Knakkegaards store Handelsgaard, det nuværende Landmandshotel. Den bestod af "4 Fløje og en anselig Lade med tilliggende skøn og

Fra Slutningen af 1850'erne stammer dette Billede med Udsigt mod Thisted fra den gamle Faartofvej. Til venstre ses Skudehandler Kr. Jacobsens store Ejendom, i Havnen ligger adskillige Skibe, og yderst til højre ses Haveanlægget ved "Carocsminde".

stor Haugeplads". Denne anselige Købmandsgaard, hvorfra der blev drevet en betydelig Handel, som omfattede alle Slags Specerier, Klæde, hjemmegjorte Lærreder, Hør, Hamp, Jern, Salt, Kul foruden Krambods- og Isenkramvarer, var gennem flere Generationer i Slægten Knakkegaards Eje og blev i 1850'erne erhvervet af Dyrslæge Møller, der foruden at passe sin store Dyrslægevirksomhed gennem mange Aar fortsatte den store Købmandsvirksomhed.

Vestergade strakte sig paa den Tid et Stykke ned paa det nuværende Store Torv, idet Raadhuset var beliggende længere nede paa Torvet. Dette Raadhus, der var opført i 1803, blev nedrevet i Begyndelsen af Halvtredserne, hvorefter det nuværende Raadhus blev opført paa en Grund, der var frakøbt Kirkegaarden. Den Ejendom, hvor nu Isenkræmmer Sørensen har til Huse, var dengang beliggende i det nederste af Vestergade og beboedes af Justitsraad og Byfoged de Steensens Enke, om hvem det hed, at hun "skal have været den eneste Frue i Thisted", da Amtmanden var ugift.

Syd for Raadhuset laa "Lassen Winthers i en Slags italiensk Stil byggede store Gaard" (den senere Brinckmannske Ejendom), paa Hjørnet mod Storegade den gamle Præstegaard, og den eneste Bygning paa Store Torv, der kunde prale med to Etager, tilhørte Købmand Thomas Faarup (Hotel "Royal").

I Tiden omkring 1815 fandtes i Storegade kun to anselige Bygninger, nemlig Amtmandsboligen (nu Konditor Krabbes Ejendom), der havde Have ud til Grydetorv, og her nedenfor Dr. Sagers Gaard (Hotel Thy). Det sidste Sted boede Amtsforvalter Sørensen fra 1805-14 og derefter Amtsforvalter Caroc fra 1814-41. Caroc erhvervede hurtigt efter sin Ankomst til Thisted Grunden mellem Munkevej og Kronborgvej, hvor han anlagde "Carocs Have", der den Gang ikke alene var en Seværdighed for Byen, men tillige ved forskellige Lejligheder blev benyttet som Festplads, ligesom der kendes Eksempler paa, at der herfra er foretaget Opsætning af Balloner, hvad der i hine Tider hørte med til de mere sensationelle Folkeforlystelser.

Paa Lilletorv laa den anden af Byens toetages Ejendomme (ialt skal der paa denne Tid kun have været tre), og her boede en Madam Madsen. Det var en toetages Bindingsværks Gaard med grønmaalede Stolper, der senere blev overtaget af Agent Gjørup og indrettet til Bryggeri. Nørregade kunde ikke prale med større Ejendomme, og den mest fremtrædende Gaard i Østergade tilhørte Assessor Toft (Østergade 5).

Teglhængte Huse var den Gang meget sjældne i Thisted. De fleste Ejendomme var lave, gamle og straatækte Huse, og særlig i den østlige Del af Byen var Bebyggelsen af yderst ringe Beskaffenhed. Her var den gamle Tiendelade i Strandgade den mest dominerende; den kaldtes dengang Grønlunds Lade.

Den gamle Præstegaard paa Hjørnet af Store Torv og Storegade. Her boede en Tid Pastor Sonne. Til højre ses det gamle Apotek i Storegade. (Thisted Museum).

Havn fandtes der ingen af paa den Tid, og Stranden ind til Byen var saa fyldt af store Sten, at det endda kunde knibe at faa Fiskerbaadene trukket paa Land. Sejlskibe, der kom til Byen, maatte til Stadighed ligge paa Rheden og havde stort Besvær med at losse og lade.

Af Beværtninger fandtes der en halv Snes i Byen - et ikke ringe Antal i Betragtning af, at alle de store Købmandsgaarde havde Ret til at beværte de Tilrejsende, der lod deres Heste opstalde. Den største Beværtning ejedes af P. Harkjær, der almindeligvis gik under Navnet "Peter Apoteker" og foruden Værtshushaandteringen tillige drev Købmandshandel. En anden af Byens Værtshusholdere og tillige en af Byens Originaler var Dr. Wachter, der boede paa Nytorv. Han var oprindelig Feltskjær, og foruden sit Værtshushold fuskede han lidt i Lægekunsten, som han dog ikke stak videre dybt i, men havde dog lidt Handel med hvad han kaldte "Magendraaber". En anden Original i Datidens Thisted var den gamle Sergent Eberhardt. Efter Overleveringen var han født som Greve af Bernstein, men havde i sin Ungdom ladet sig hverve til dansk Soldatertjeneste og laa nu ved Landeværnet i Thisted, et Korps, der almindeligvis gik under Navnet "Lammefjerdingerne".

Et Særkende for Byen var det, at der paa den Tid ikke fandtes noget egentlig Gæstgiveri. Ingen af Værtshusholderne havde Logi eller Ret til at drive Gæstgiveri - og kun et Sted kunde Fremmede logere sig ind, nemlig hos Købmand Skophus i Vestergade (ved Siden af Landmandshotellet). Men da hans Købmandsgaard betegnedes som en faldefærdig Rønne, hvor Gaardspladsen var opfyldt af store Møddinger, har dette sikkert ikke fristet fremmede til længere Ophold i Staden.

Saaledes tegner sig da Billedet af Thisted i Aaret 1815. De store Købmandsgaarde med deres anselige Agerbrug var det alt dominerende, og her udenom grupperede sig en Række Haandværkere, der dog førte en ret upaaagtet Tilværelse. Ved de store aarlige Markeder var der da ogsaa en livlig Tilstrømning af fremmede Manufakturhandlere, Guldsmede, Hattemagere, Pottemagere og adskillige andre Professionister, ligesom Omegnens Bønderkoner mødte frem med deres hjemmegjorte Vævearbejder. Salgsboder blev slaaget op paa Byens Torve, hvor der ved saadanne Lejligheder rørte sig et broget og fremmedartet Liv, der ikke mindst for Ungdommen havde sin Tiltrækning ved de mange Gøglere og Taskenspillere, der paa saadanne Dage fandt Vej til den lille By.

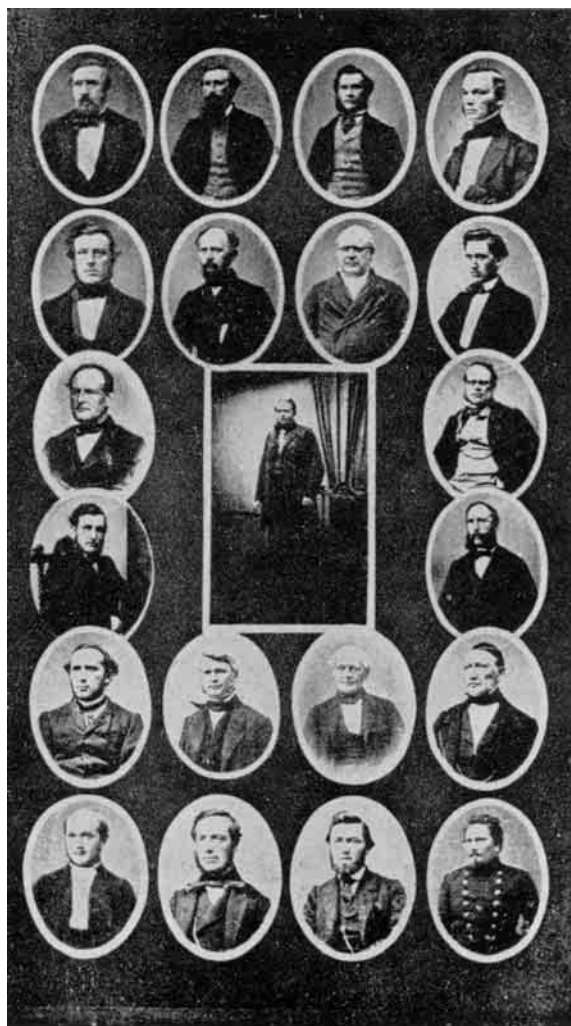
Hvad der nogle Aar senere i høj Grad var medvirkende til at give Thisted et helt nyt Ansigt, var den Foreteelse, at den lille By fik sin egen Avis "Den Nord-Cimbriske Tilskuer" (nu Thisted Amtsavis). Hvilket var saa meget mere enestaaende, som der paa dette Tidspunkt kun fandtes Aviser i de jyske Stiftsstæder. Ikke alene skulde der et særligt Privilegium til at udgive en Avis, men dette var ogsaa dengang forbundet med store Udgifter og betydelig Risiko, saaledes at ikke alle og enhver turde give sig i Lag med et saadant Foretagende. Det første Nummer af "Den Nord-Cimbriske Tilskuer" udkom den 6. Maj 1824, og Redaktøren og Udgiveren af denne Avis var den norskfødte Johan Grøn Lund, der med dette Initiativ i udpræget Grad var medvirkende til at præge Byens Udvikling. Redaktør Lund udsendte sin Avis to Gange ugentligt - Onsdag og Søndag Morgen - men indtraf der særlige Begivenheder, lod han sine Læsere komme til Kundskab herom ved Omdeling af Flyveblade.

Igennem "Den Nord-Cimbriske Tilskuer" faar man paa forskellig Vis et Indblik i Livet i den lille Købstad og de Begivenheder, der prægede Tiden og satte Sindene i Bevægelse. Det var lutter Idyl paa mange Maader, hvor Embedsstanden, de store Købmænd og Haandværksmestre var de førende og toneangivende. Det mere selskabelige var overladt til "Klubben", der aldrig lod en Lejlighed gaa fra sig, hvor man kunde lave et Bal-Arrangement. Et saadant var tilrettelagt under Udfoldelse af megen Festivitas, alt gik overordentligt stiligt til, og Festens store Kulmination var Kotillonnen. I den første Tid af "Klubben"s Tilværelse afholdtes dens Baller almindeligvis paa Raadhuset, da der i Byen ikke fandtes andre velegnede Lokaler. Ved saadanne Lejligheder blev Datidens Moder frembaaret, og stor Opsigt vakte dengang de saakaldte "Dronning Victoria-Støvler" og den helt nye Foreteelse Dame-Galoscher. Vel laa Thisted ikke paa Alfarvej, men Pust fra den store Verden naaede dog hertil. Og hvad det litterære angik hentede man Berigelse og Underholdning fra det "Dahlerupske Læseselskab", der var startet af Byens Apoteker. Enkelte af Borgerne havde dog anselige Bogsamlinger, saaledes Skolelærer Bech, hvis Bogbestand talte over 300 Bind.

Naar Dagens Arbejde var Slut, gik Byens Borgere deres Aftentur i Plantagen "Christiansgave". der paa Initiativ af Amtmand Faye var anlagt i 1821 med det Formaal at skaffe Plantemateriale til Fordeling over Amtet. Først en Snes Aar senere blev Plantagen et virkeligt Lystanlæg, men det forhindrede dog ikke, at Borgerne fandt megen Glæde og Adspredelse ved at promenerer her.

For Byens Ungdommelige Elementer blev denne Adgang til Anlægget misbrugt ved Udøvelsen af Hærværk af en saadan Karakter, at Amtmand Faye tilsidst saa sig nødsaget til at kundgøre at alle Laager hertil vilde blive sat under Laas, saaledes at fremtidig kun de, der var betroet Nøgler til samme, kunde tilstedes Adgang.

Ret hurtigt begyndte Byens Handlende at drage Fordel af Byens Avis til Avertering med deres Varer, og paa denne Maade faar vi Besked om forskellige Priser. I Købmand P. Holms Butik paa Østergade kunde man købe Madeira for 4 á 7 Rbmk. pr. Boutellie, Rødvín for 22-24 Skilling pr. Flaske, Jamaika-Rom pr. Potte 3 Rbmk., Vestindisk Rom 28 á 30 Skilling, fransk Brændevin 2 Rbmk. 4 Sk. pr. Pot og gl. Cognak 44-46 Skilling. Købmand Nissen paa Store Torv tog 2 Mk. 9 Sk. for Pundet af den bedste Kaffe, 8 Mark for Pundet af Kongo-The, medens Ris kostede 9 Skilling Pundet. Hos samme Købmand kunde man faa en god gammel fransk Vin til en Pris af 9 Rdlr. pr. Halvanker á 20 Potter.

Fremtrædende Borgere og Embedsmænd i Thisted 1863. Fra venstre til højre: Kammerraad Lykke, Fuldm. Frederiksen, Fuldm. Skibsted, Overlærer Christensen, Landinsp. Buchhave, Rektor Müller, Amtsforv. Henke, Prokurator Esmann. Midt i Billedet: Byfoged Schouw, der i Amtmandens fravær spillede en betydelig Rolle under Besættelsen i 1864. Til venstre herfor: Pastor Wesenberg, Telegrafbest. Dyrlund, og til højre: Justitsraad Hansen, Købm. W. Brinckmann. Paa de to nederste Rækker ses fra venstre til højre: Dr. David, Dr. Willemoes, Konsul Bendixsen, Prokurator Nyegaard, Apoteker Petersen, Vejinsp. Husen, Jernstøber Bonne og Lærer, Løjtnant Klubien, der var en af de første Danske, der faldt under Kampene i 1864. (Thisted Museum).

I gamle Beretninger omtales Julesnestormen 21. December 1876 som en af de haardeste i Byens Historie. Illustreret Tidende bragte en Tid efter dette Billede, der viser Nørregades Tilstand efter det store Snefald.

Derimod var Tobak i hine Tider ikke altid en Købmandsvare. Det kunde ogsaa være Byens Apoteker, der lod Byens Borgere vide, at "Veritable fine ostindiske Cigarer af bedste Slags ere at bekomme paa Apoteket".

Tiden fra Midten af 1820'erne og frem efter maa for Thistedes Vedkommende siges at have staaet i Fremgangens Tegn. I mangfoldige Tilfælde blev der tilført Byen frisk Initiativ udefra, nye Forretninger blev etableret og nye Virksomheder grundlagt. Og i denne Forbindelse vil der være særlig Grund til at fremhæve Aalborg-Købmanden I. W. Werner, der i 1828 slog sig ned i Thisted og aabnede Byens første Manufakturhandel paa Store Torv, og som i det næste halve Aarhundrede maa siges at have været Købstadens mest virksomme Mand indenfor Handelslivet.

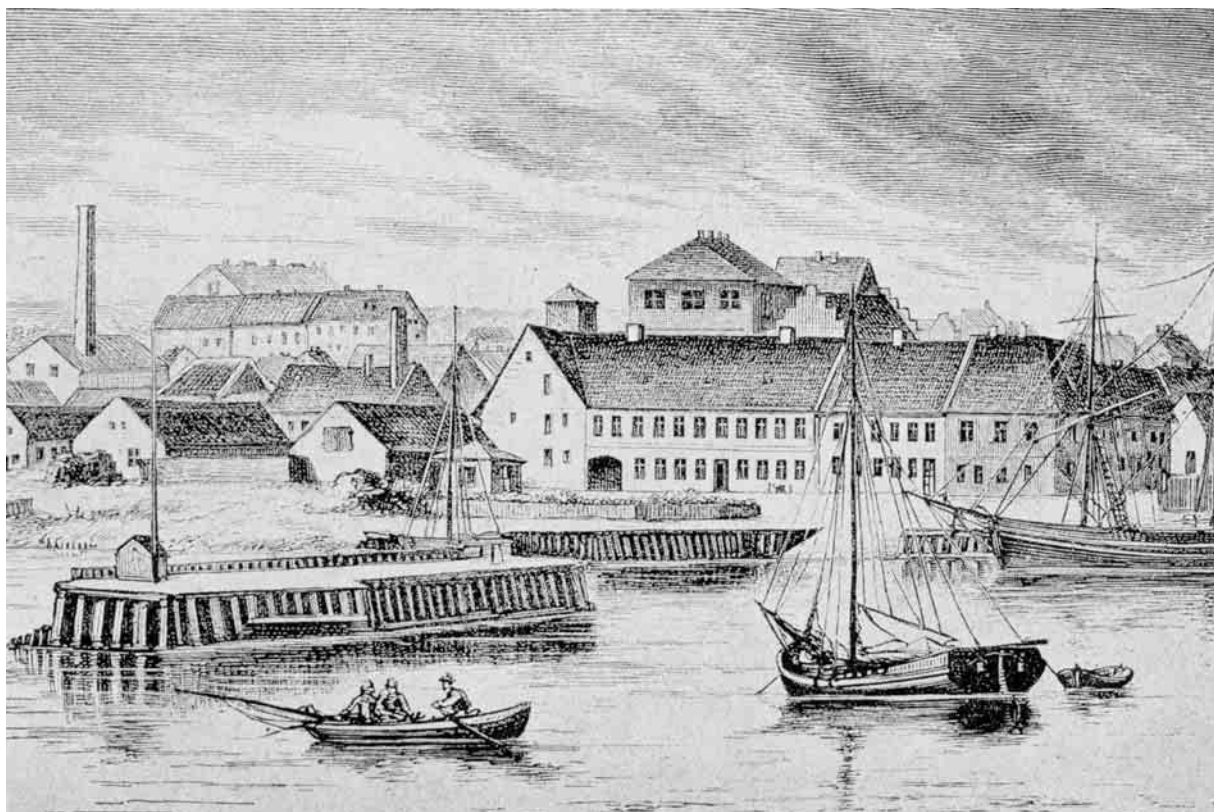
Werners Initiativ var noget enestaaende paa den Tid, hvor tilrejsende Manufakturhandlere ellers var dominerende, men Idéen viste sig at være god, og ret længe fik Werner ikke Lov at være eneraadende paa dette Felt. Flere nye Forretninger i denne Branche dukkede op, og ret hurtigt var Byen velforsynet i saa Henseende. Manufakturhandlerne fra Aalborg vedblev vel endnu i nogle Aar at slaa deres Telte op paa Torvet ved de store Markeder, men det viste sig

efterhaanden, at det ikke var Umagen værd for dem at rejse til Thisted, der nu var blevet konkurrencedygtig. Hertil bidrog ikke mindst, at Købmand Werner en Gang eller to om Aaret med Hestevogn gjorde den lange Rejse gennem Jylland og Hertugdømmerne til Hamborg, Lübeck og andre Byer i Tyskland, hvor han kunde gøre fordelagtige Indkøb, der satte ham i Stand til at tage Konkurrencen op med tilrejsende Konkurrenter.

Paa adskillige andre Omraader blev Werner en Foregangsmand. Det var saaledes ham, der i 1830 med kongelig Bevilling aabnede Byens første Gæstgiveri paa Store Torv (det nuværende Hotel "Royal") - en Virksomhed han drev gennem 15 Aar, samtidig med at han havde mange andre Jern i Ilden. I Forbindelse med sin Manufakturforretning oprettede han en speciel Afdeling for Fodtøj - særligt beregnet for det kvindelige Publikum -, foretog Opkøb af Huder og Skind, forhandlede Gravsten for en Aalborg-Stenhugger, drev Vinforretning en Gros og solgte Patent-Gødning til Landbrugerne. I 1842 fik Werner endnu et kongeligt Privilegium, nemlig til Anlæg af et Farveri og Presseri, og kort Tid efter anlagde han et Bomuldsvæveri, hvilket ikke tidligere havde været kendt i Thisted. I Forbindelse med Anlægget af disse Virksomheder i Gaarden paa Store Torv opførte Werner en Sal i Bygningen i Torvegade, og der blev herved afhjulpet et længe følt Savn blandt Byens Borgere, der ellers som nævnt tidligere havde været, henvist til at leje Raadhussalen, der var det eneste Lokale, hvor der kunde afholdes større Sammenkomster og Auktioner. I sidstnævnte Tilfælde kostede det 48 Skilling i Timen at leje Raadhussalen.

Hertil kom, at Werner i 1840'erne anlagde et betydeligt Brændevinsbrænderi - paa Munkevej (Thisted Dampmølle) og tillige drev et anseligt Landbrug, først paa "Kronens Mark" og derefter paa "Wilhelmsborg". Naar hertil føjes, at Købmand Werner gennem en Aarrække sad i Byens Raad og var førende indenfor flere Foreninger og Selskaber, har man et afrundet Billede af denne Mands Betydning for Byens Udvikling gennem en længere Aarrække.

Flere af Thistedes kendte Handelsslægter gennem Generationer slog sig ned i Byen paa den Tid. I 1829 kom J. G. Brinckmann vandrende fra Westphalen og løste Borgerskab som Manufakturhandler - en Forretning, der naede at holde 100 Aars Jubilæum. I Begyndelsen af

Havnen i Thisted mod Slutningen af det 19. Aarhundrede. Paa Billedet ses J. P. Jacobsens Have med Lysthuset, hvor Digteren skrev flere af sine kendte Værker.

Trediveerne kom Nordentoft-Slægten. Skudehandler og Købmand i Klitmøller P. C. Nordentoft flyttede sin Virksomhed til Thisted og byggede en Købmandsgaard i Østergade, hvor Forretningen bestod gennem trekvart Aarhundrede. P. C. Nordentoft var en driftig Handelsmand, der havde eget Skib i Søen, ligesom han var Medindehaver af et Ølbryggeri og Maltgøreri i Nygade, hvor nu Fællesbageriet er beliggende.

Fra Randers kom Grundlæggeren af Byens første Cigar- og Tobaksfabrik F. C. Bendixsen, der til en Begyndelse etablerede sig som Kolonialhandler i Vestergade sammen med Købmand Lützhøft. - Faa Aar efter trak Bendixsen sig ud af dette Foretagende og startede Tobaksvirksomheden, hvoraf en mindre Gren stadig findes i Byen, medens Hovedfabrikken for en Aarrække siden blev flyttet til København. F. C. Bendixsen var engelsk, fransk, hollandsk og spansk Konsul samt Lloyds Agent, og blev dekoreret med flere udenlandske Ordener, saaledes den spanske Isabellaorden, hvormed fulgte Udnævnelsen til spansk Adelsmand. - Thisted-Købmændene kunde altsaa drive det til en hel Del dengang.

Der foreligger ikke mange skriftlige Optegnelser om Dagliglivet i Thisted i første Halvdel af det 19. Aarhundrede. Saa meget mere kærkomne er derfor de Dagbogsblade, som Maleren Martinus Rørbye har efterladt sig fra et Besøg i Thisted i 1830, og hvor man faar en malende Beskrivelse af de Begivenheder, der knytter sig til Frederik den Sjettes Besøg i Byen paa den Tid. Dette Besøg fandt Sted den 21. Juni, netop ved samme Tid, som Rørbye opholdt sig i Thisted hos Onkelen Amtmand Faye for at male et Portræt af denne. Rørbye vandrer rundt i den lille By og betragter de hektiske Forberedelser til det forestaaende Kongebesøg, der er ved at sætte Byen paa den anden Ende. En særdeles vigtig Person i denne Forbindelse var Byfogden, Kancelliraad Lützhøft, om hvem Rørbye skriver, at "han lignede fuldkommen det Begreb, jeg kunde gjøre mig om en lille Tyrk eller Jøde i Negligé. Han var nemlig iført en karmosinrød Snorejakke og havde dygtigt Skjæg. Han syntes at være et Vreulehoved. Han vilde gøre Æresportene een himmelblaae, een askegraae, for at Kongen ikke skulde troe, man brugte den samme ved hans Udkjørsel som ved hans Ankomst". De sidste to Dage før Monarkens Ankomst blev der ekserceret fra tidlig Morgen til sen Aften af det ridende Corps, der bestod af en Løjnant, en Fændrik, to Trompetere og 18 Mand. En af Trompeterne, der havde en særlig stædig Hest, red Dagen igennem i øsende Regnvejr rundt i Byens

Det nederste af Vestergade omkring 1870, malet af Jul. Andersen, Thisted. Til venstre ved den hvide Hjørnejendom begynder Amtsstræde. (Maleriet tilhører Alfr. Jacobsen, Frederikshavn).

Gader under Afblæsning af Fanfarer og Parademarcher. Alle maatte blive klar over den forestaaende Begivenheds Betydning, hvilket yderligere understregedes ved, at Borgervæbningen og Sprøjtefolkene i de forudgaaende Dage prægede Byen med deres karakteristiske Uniformer.

Saa oprandt den med saa megen Spænding imødesete Begivenhed, og det blev efter Rørbyes Optegnelser ”en meget urolig Dag for Thisted; allerede fra den tidligere Morgenstund saae man Folk fra Landet af strømme til Byen for at se Kongens Ankomst, og hvad der i denne Anledning var foranstaltet . . . Imod Middag forlod Byens Embedsmænd og det ridende Corps Byen for at modtage Kongen 2 Mile fra Byen, da imidlertid Borgervæbningen, der i Dag virkelig havde faaet et meget anstændigt Udseende, trak op og besatte Posterne. Kl. omtrent 6 forkyndte Klokkernes Kimen, at Kongen nærmede sig, hvorpaa alle fra Omegnen samlede Præster og de tilbageblevne Embedsmænd og Honoratiorens af Byen samlede sig i og udenfor Oncels Port for at komplimentere ham. Under Kanonade og disharmonisk Musique steg han tillige med Prindsen ud af Vognen. Efter at have taget alt i Byen i Øiesyn, gik han til Sengs. Vi andre derimod besaa Byens Illumination og Carocs illuminerede Hauge, hvor Janischarmusiken igen døvede vore Øren.”

Det var store Dage for den lille By, hvor Livet ellers gik sin rolige Gang, og hvor man ikke var forvænt med særlige Adspredelser fra det daglig tilvante. Mindet herom kunde der leves længe paa.

Forbindelsen til og fra Thisted var paa de Tider ikke særlig fremragende - især ikke hvad det postale angik. Ganske vist var Byen allerede i 1694 blevet anerkendt som Brevsamlingssted og havde i 1826 faaet sit første Postkontor, der blev indrettet i en Ejendom i Fjordstræde og senere flyttet til Hjørnet af Toldbodgade og Havnen, hvor Postmester Hertel havde opført en Ejendom. Postbesørgelsen havde siden 1711 indskrænket sig til to ugentlige Forbindelser med Viborg, hvor Ruten blev betjent med Postryttere. Om Vinteren startede disse fra Thisted Onsdag og Lørdag Morgen Klokken 6, og om Sommeren Tirsdag og Fredag Aften Kl. 9. Postrytteren maatte være 6 Timer undervejs fra Thisted til Nykøbing. Ogsaa med Aalborg fandt der Postrytterforbindelse Sted 2 Gange ugentlig, men for begge Ruters Vedkommende gjaldt det, at der langt frem i Tiden kun var Tale om Brevbesørgelse. Saa sent som i 1824 var der fra Thisted kun Pakkepostforbindelse med København een Gang ugentlig. For Brevforsendelsers Vedkommende kan det oplyses, at saadanne paa dette Tidspunkt var knap tre Dage undervejs fra Thisted til Hovedstaden, og Betalingen herfor

Storegade i Thisted ca. 1870. Forrest til højre: Den gamle Borgerskole paa Hjørnet af Havnestræde. I Baggrunden midt i Billedet Hotel "Aalborg" før Ombygningen.

var 18 Skilling, hvoraf de 6 betaltes af Afsenderen, medens Modtageren maatte erlægge de resterende 12 Skilling.

Endnu i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede var Brandvæsenet i Thisted af primitiv Karakter. Ved en Ildløs i Vestergade ser vi her Vandtønderne blive transporteret til Brandstedet paa Sluffer. (Harald Christensen fot.)

En betydelig Forbedring af disse Forhold indtraf 1840, da der blev etableret Deligenceforbindelse til Aalborg, og fire Gange om Ugen ankom og afgik der nu Brevposter, ligesom der to Gange ugentlig var Pakkeposter til Byen. Der gik imidlertid 30 Aar, før lignende Tilstande blev tilvejebragt paa Ruten til Nykøbing. Det var langt fra nogen behagelig Tur at age den 14 Mil lange Vej til Aalborg i de stive Postvogne, men det var et stort Fremskridt paa den Tid, hvor man ikke paa nogen Maade var forvænnet med Rejsekomfort. Og Postdeligencens Ankomst og Afgang, hvor Postsignalerne lød skingrende gennem Byens Gader, er uløseligt knyttet sammen med Bybilledet fra den Tid.

Mange forskellige Smaatræk er med til at fuldende Billedet af Datidens Thisted. Fra Midten af 1830 oplyses, at Byen paa denne Tid fik sin første "Stadsmusikant". Det var Musiker og Danselærer Fried. Zangenberg, der bosatte sig her og fik Eneret paa Udførelsen af alt Musik, i hvilken Anledning Byfoged Lütshøft henstillede til "alle Uvedkommende at afholde sig fra at spille ved Baller eller andre lignende Lejligheder her i Byen". I Modsætning til, at det tidligere var fremmøde Købmænd, der kom til Thisted med deres Boder, hører man nu om, hvorledes Thisted-Købmændene

De laveste beliggende Bydele i Thisted var tidligere ved Tøbrud og Højvande udsat for stadige Oversvømmelser. En saadan Situation ses paa Billedet, der er taget paa Hjørnet af Korsgade og Storegade omkring Aarhundredeskiftet.

drager ud til Oplandets Markeder for at slaa en Handel af. Man finder en Meddelelse om, at Husmødre er begyndt at anvende Soya, der som tidligere nævnt med Cigarerne ogsaa kun var at faa tilkøbs paa Apoteket, og der berettes om Tider, hvor Kornhøsten havde været saa slet, at det kneb for Byens Borgere at faa Brød.

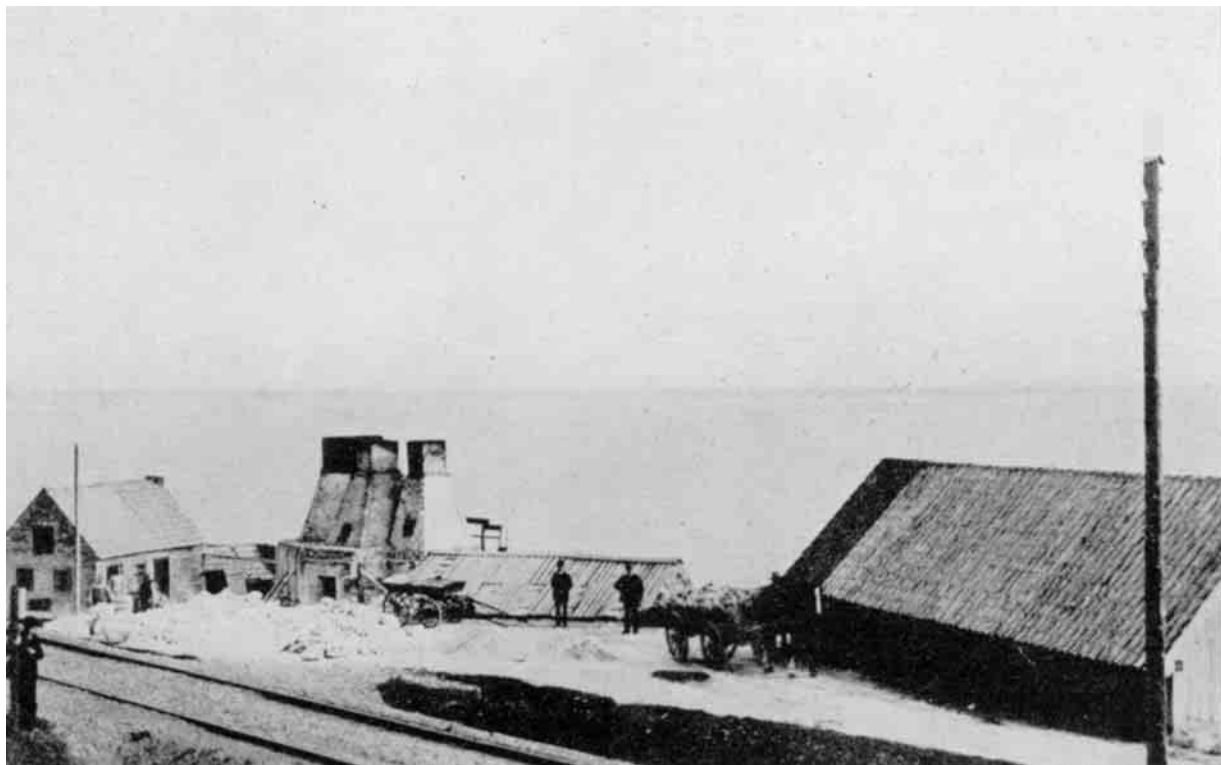
Dampskibet "Frederiksværk", der gik i Rutefart mellem Limfjordens Købstæder, kænteret i Thisted Østerhavn. (Harald Christensen fot.)

Naar Aftenens og Nattens Stilhed sænkede sig over Byen drog Vægteren syngende gennem Gaderne, trofast vogtende Borgerne for "Lys og Ild" - et Hverv, han dog ikke var ene om, naar Uvejr drog over Staden, for saa maatte Byens Brandkorps ofte i Dage og Nætter være paa Vagt, blandt andet i Kirketaarnet. Det var til Tider en drøj Tørn, men opmuntrende virkede det en Gang, da "Hr. Kjøbmand A. Lund her af Byen gratis lod uddele Tobak og Brændeviin blandt de gennemvaade og af Kulde næsten forkomne Mennesker".

Stærkt opskræmte blev Byens Befolkning, da den vaagnede en Morgen og erfarede, at fra Thisted Arrest var undvejet "den som Mestertyv her paa Egnen bekjendte Anders Hansen, ved at bryde op gennem Loftet og flygte igjennem Vinduet, efter først at have skilt sig ved sine Jern, tildels ved at slide Laasene i Stykker". Han havde nylig, som skyldig i flere Tyverier og Indbrud faaet sin Dom, der lød paa Kagpiskning og Slaveri paa Livstid. Otte

Dage senere faldt Sindene atter til Ro, da Byfogden bekendtgjorde, at Mestertyven var paagrebet i Ullerupgaards Lade og atter sat under Laas og Lukke.

Byens Forsyning med Frugt og Grøntsager lod paa den Tid meget tilbage at ønske. Havebruget stod ikke alene i Thisted, men ogsaa i Oplandet paa et meget lavt Stade, Problemet løstes paa den Maade, at et Par Smaaskippere om Efteraaret med deres Fartøjer sejlede til Østjylland, hvor de opkøbte Frugt, Hvidkaal, Rødkaal og Løg, som derefter blev sejlet til Byen og falbudt Borgerne

Hvor "Strandparken" nu er beliggende fandtes tidligere et Kalkværk, en Tid ejet af Grosserer Vinkel og senere af Restauratør Martin Eriksen og Avlsbruger Hans Skaarup.

med den kommende Vinter for Øje.

Paa andre Omraader stod Byen dog forsyningsmæssigt set ikke tilbage. Saaledes blev der i 1838 over Toldboden i Thisted indklareret 428,000 Potter Brændevin, hvoraf 156,000 Potter fra København, og naar hertil lægges en stedlig Produktion for samme Aar paa 64,000 Potter, kunde der vist ikke blive Tale om nogen følelig Mangel i saa Henseende.

Sin første virkelige Barber fik Thisted omkring 1842, men ret længe har denne og et Par andre i samme Fag ikke fristet Tilværelsen i Byen. 1844 kom en ny Barber til Staden. Det var Chr. Jørgensen, der havde været Barber i otte Aar paa Frederiks Hospital i København. Han aabnede en Forretning paa Østergade efter at have bragt i Erfaring, at der "her i den senere Tid har været flere Barberer, som formedelst deres Udskejelser havde maattet forlade Byen og ved den Lejlighed skuffet Byens Indvaanere." Jørgensen gav sig foruden sin egentlige Profession ogsaa af med Aareladning, Iglesætning og Koppesætning samt Ligtorneskæring, og paatog sig endvidere at vaage ved Syge. Han var saaledes en alsidig Mand, og da han tillige gav sig af med Rotteudryddelse, kunde man vist ikke med Rimelighed forlange mere af Byens Barber.

Et helt nyt Billede af Thisted fremstod efter Anlægget af en Havn i 1840. I Aarene forud herfor havde adskillige Planer i saa Henseende været drøftet, baade kommunalt og privat, inden man naaede dertil, at Havnen blev et kommunalt Anliggende. At dette betød et stort Fremskridt for Byens Erhvervsliv er givet, Handelen blomstrede frodigt, og hurtigt blev Thisted Hjemsted for en anselig Handelsflaade. Det bragte mange Penge til Staden og satte ogsaa paa anden Maade sit Præg ved en voksende Sømandsstand, der før Havnens Anlæg havde været ret ubetydelig. En stor Dag var det, da det første Dampskib lagde ind i den nye Havn, og da der et Par Aar efter Havnens Bygning blev etableret fast Dampskibsforbindelse mellem Thisted og Aalborg, syntes Udviklingen

I 1898 afholdtes paa Frederikstov i Thisted en stor Udstilling omfattende Industri, Haandværk og Landbrug. En langvarig Storm var medvirkende til, at Udstillingen gav et stort Underskud og truede en Overgang med at vælte de smukke Udstillingsbygninger. (Thisted Museum).

at have antaget et uhørt Tempo. Ganske vist var dette Initiativ taget af en Aalborg-Købmand, men den stedlige Købmandsstand laa dog ikke paa den lade Side. De gamle Købmandsgaardes Handel voksede, nye Handelshuse fremstod, og flere af disse indsaar hurtigt Betydningen af selv at have Skibe paa Søen. Men man forstod ogsaa Sammenholdets Betydning. Flere lokale Rederier blev stiftet, og et af disse købte i 1843 det engelske Dampskib "Hebe" med Limfjordssejlad for Øje. Maaske havde man dog i Thisted denne Gang været lidt for hurtig i Vendingen. For efterhaanden, som der blev flere Dampskibsforbindelser paa de forskellige Limfjordshavne, blev Konkurrencen større, og i Aarene, der fulgte, maatte flere Selskaber give op. Til henimod 1850 blev der en stille Periode for Limfjordssejladsen, og dette blev først bedre, da Staten begyndte at interessere sig for denne Sag. Generalpostdirektionen lod i Begyndelsen af Halvtredserne afgive en Ordre til et engelsk Skibsværft paa Bygningen af en Damper beregnet til Limfjordsfarten, og den 1. Maj 1852 blev dette Skib under Navnet "Limfjorden" taget i Brug. Med Kaptajn C. Winding paa Broen blev der ugentligt foretaget tre Ture mellem Thisted og Aalborg og tre Ture mellem Nykøbing og Aalborg. Damperen kunde efter Datidens Forhold medtage en ret betydelig Godsmængde og havde desuden Plads til 100 Passagerer. Paa Turene fra Thisted anløb Dampskibet ogsaa Fæggesund og Aggersund, og efter nogen Tids Forløb blev Ruten udvidet til ogsaa at omfatte Struer.

Samtidig var der fra Thisted blevet etableret en Ruteforbindelse til Lemvig. Hjuldamperen "Odin" var blevet indsat mellem Lemvig og Krik, hvorfra en Personbefordring etableredes over Vestervig til Thisted med Forbindelse til "Limfjorden" - et Forhold, der dog kun bestod et Aarstid.

Ingen kunde mere efter Havnenes Anlæg og Oprettelsen af de forskellige Dampskibsforbindelser føle Savnet af Forbindelser til den omliggende Verden. Alene den første Sommer gjorde "Limfjorden" 59 Rejser fra Thisted til Aalborg, og paa denne Strækning blev der fra Thisted befordret 2000 Passagerer - hvilket var saa meget mere bemærkelsesværdigt, som Billetprisen for denne Rejse var 2 Rigsdaler. Og det var slet ikke billigt efter Datidens Pengeforhold. Uden Tvivl har dette store Passagerantal da ogsaa haft sit Udspring i Nyhedens Interesse. I denne Forbindelse bør det ogsaa nævnes, at da Landsfaderen Frederik den Syvende og Grevinde Danner i 1852 besøgte Thisted, skete dette med Dampskibet "Limfjorden".

Thisted var for en Menneskealder siden udpræget de store købmandsgaardes By. Og indtil for faa Aar siden kunde man finde dette Stemningsbillede i Købmand Larsens Gaard, Vestergade 61. (Karl Jørgensen fot.)

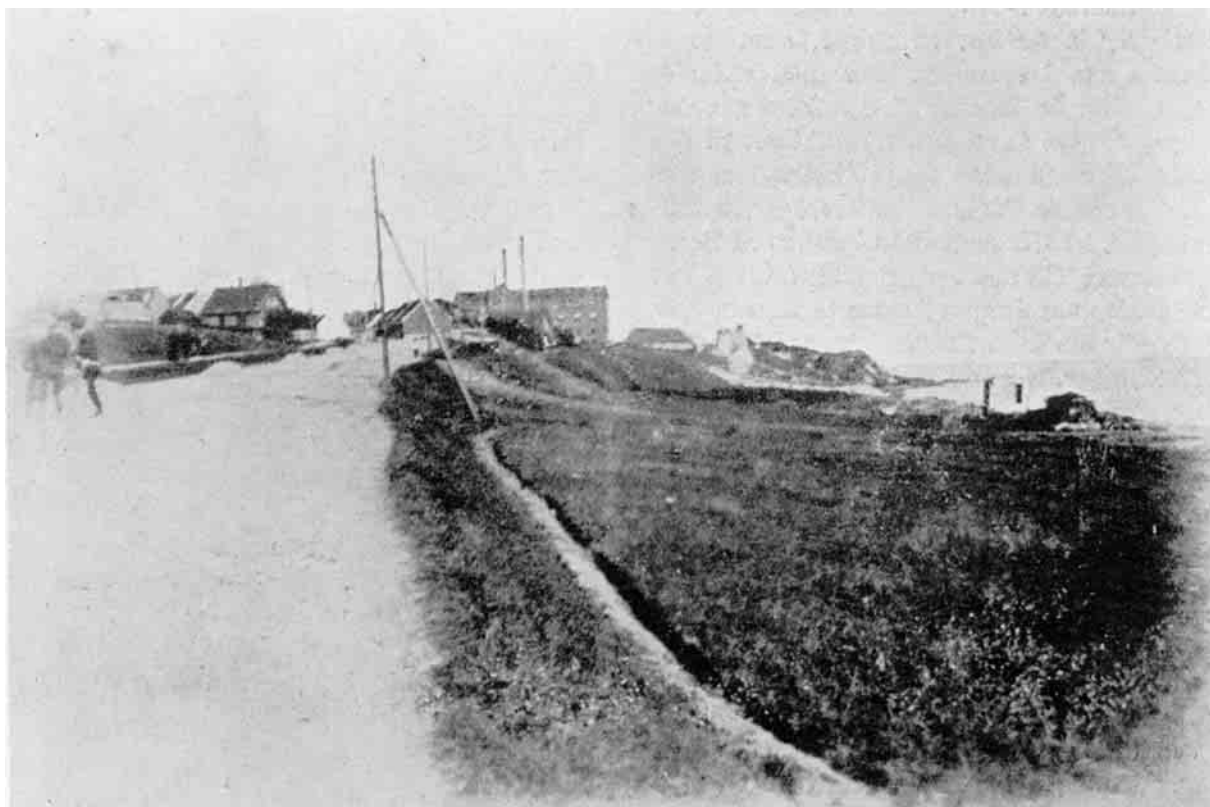
Man nøjedes dog ikke med kun at holde sig til den indenrigske Dampskibsfart. Interesserede Kredse havde ogsaa Drømme om oversøisk Trafik med Thisted som Udgangspunkt. Og i Slutningen af Halvtredserne bød der sig en Lejlighed for at faa disse Planer ført ud i Livet. Et engelsk Jernskib var strandet paa den thylandske Kyst uden at have lidt nævneværdig Skade, og efter at det var taget af Grunden og bragt ind i Limfjorden, blev det erhvervet af et Thisted-Interessentskab med en Englandsforbindelse for Øje. Der fandt ogsaa dengang fra de vestlige Limfjordsegne en betydelig Eksport Sted. Det var hovedsagelig Landbrugsprodukter og levende Kvæg, der blev udført, men hidtil havde denne Udførsel fundet Sted fra Havne udenfor Limfjorden. Det var Forbindelsen vestud af Fjorden gennem Aggerkanalen, der gav Haab om en rentabel Dampskibsforbindelse fra de omkringliggende Købstæder. Men nogen større Betydning fik denne Rute ikke i den korte Tid, den eksisterede, og det blev kun til Skuffelse for de Mænd, der havde taget Initiativet i saa Henseende.

Selv om de her skildrede Problemer optog Tankerne stærkt i denne Periode, forefaldt dog andre Begivenheder, der satte Sindene i Bevægelse. Tiden forud for Krigen i 1848 kastede sine mørke Skygger paa Dagliglivet i den lille By. Fra mange Sider manedes til Sammenhold i denne for Nationen saa skæbnesvangre Time, og som Tilfældet var andre Steder, blev der ogsaa i Thisted dannet en Komité til Indsamling af Midler til Hærens Udrustning.

Midt i disse alvorfulde Forberedelser indtraf i Slutningen af Marts Maaned 1848 i Thisted Rygtet om, at de udbrudte Fæstningsslaver var naaet til Skive paa deres Plyndringstogt nordpaa. Det siger sig selv, at Byens Indvaanere blev stærkt opskræmte ved Meddelelsen om, at Krigen var dem saa nær inde paa Livet. Borgervæbningen blev straks kaldt i Gevær, Udfaldsportene fra Byen besat og overflødigt Mandskab sendt til Vildsund for der at optage den første Kamp med Fjenden. Fra Amtsgaarden udsendte Amtmand Rosenkrantz Stafetter i Øst og Vest med Meddelelse om den truende Fare, og det hed heri, at i Skive kæmpede man paa Liv og Død uden Udsigt til at kunne holde Stand. Alt Landfolket skulde være beredt, og alle Færgesteder straks besættes for at hindre Slavernes Overgang over Fjorden.

Overalt i Byen og paa Landet svirrede det med de utroligste Rygter, og efterhaanden som man naaede hen paa Eftermiddagen antog Forsvarsforberedelserne en saa hektisk Karakter, at alle Nerver var spændt til Bristepunktet. Det kom derfor som en befriende Udløsning, da der sidst ud paa Aftenen ankom en Stafet fra Nykøbing med Bud om, at det hele havde været blind Alarm. Rendsborgslaverne sad vel forvarede i Fæstningen, og alle de Slag, der havde fundet Sted forskellige Steder i Jylland, var det rene Opspind. Der faldt atter Ro over Sindene. Og da den Del af Borgervæbningen, der var sendt til Vildsund for at tage det første Stød, ved Midnatstid syngende marcherede ind i Byen, blev de hilst Velkommen af Koner, Børn og Borgere, der tydeligt gav Udtryk for deres store Lettelse over, at det hele havde været en Storm i et Glas Vand.

Begivenheden var dog et Varsko om, hvad Tiden eventuelt kunde bringe, og saaledes var man maaske netop som Følge heraf bedre rustet til at tage Meddelelsen om Trearskrigens Udbrud, da denne forelaa som en Virkelighed. Udfaldet af Krigen blev dog heldigvis af en lykkelig Karakter,

Faa Steder i Thisted har de seneste Aar undergaaet saa store Forandringer som Dragsbækvej. Midt i Billedet ses "Vinkels Kalkværk" og det nyopførte Thisted Bryghus. (Harald Christensen fot.)

og stor var derfor Begejstringen, da de fra Byen indkaldte Tropper vendte tilbage og blev fejret ved en stor Fest i Anlægget "Carocsminde".

Med Fredens Indtræden fik Borgerne andre Ting at tænke paa. Livet gik atter sin vante Gang, og de hjemlige Problemer fik større Perspektiv. Der blev skaffet Udvej for Tilvejebringelsen af en Teaterbygning, hvorved et længe følt Savn blev afhjulpet, selv om Lokaleforholdene hurtigt viste sig at være daarligt egnede til Formaalet, og Byens Gader, der indtil 1855 efter Aftenens Frembrud havde henligget i totalt Mørke, blev fra dette Aar oplyst. Det skete ved Hjælp af Tranlamper, og selv om denne Belysning efter nutidige Begreber vilde være betegnet som "Mørklægning", saa betød det dog dengang et betydeligt Fremskridt. Omfanget af denne Gadebelysning ses deraf, at der enkelte Aar brugtes 600 Potter Havkalvstran til Lamperne.

Fremgangen for Thisted siden Syvaarskrigens Afslutning havde blandt andet tilkendegivet sig derved, at medens Byen 1801 kun havde godt Tusinde Indbyggere, var dette Tal i 1860 steget til 3126. Denne store Udvikling havde sprængt de egentlige Byrammer og nødvendiggjort en Udvidelse af Byomraadet. Dette fandt Sted i 1863, da Grundene omkring Frederiksgade, Frederikstov og den Del af Vestergade, der laa uden for Møllevej, blev indlemmet under Købstaden. Hermed var der skabt Grundlag for Byens Udvidelse mod Vest, hvor Bebyggelsen i Tiden derefter antog mere bymæssig Karakter.

En Afbrydelse af denne Fremgang for Byen og dens Borgere indtraf med Krigen 1864. Om end det kun blev af kort Varighed, saa undgik Thisted ikke en fjendtlig Besættelse. Den 13. Juli 1864 naaede de første fjendtlige Tropper Byen. Det var en Af deling paa en Snes prøjsiske Dragoner, der samme Dag var gaaet over ved Oddesund. De blev indkvarteret i Dyr læge Møllers Gaard i Vestergade, og sendte om Aftenen mellem Klokkerne ni og ti Patuljer rundt i Byen for at jage Folk inden Døre. Samme Nat skete Overgangen ved Sallingsund. Nykøbing blev besat af en Styrke paa 600 Mand, og en Afdeling østrigske Soldater fortsatte mod Thisted, hvor de holdt deres Indtog om Eftermiddagen den 14. Juli. De forskellige Hoteller og Gæstgiverier blev taget som Kvarter for Officererne og de menige Soldater indkvarteret hos Byens Borgere. Og da der en Overgang var omved 600 Østrigere i Thisted, var det ikke mange, der gik fri for Indkvartering. Til en Begyndelse anviste de enkelte Kvarterværter Soldaterne at sove paa Loftet og i Tørveskure, men ved Trusel om

Saaledes tog Møllevej sig ud i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede, før Byggeriet rigtig tog Fart i dette Kvarter. Udsigt ned mod J. P. Jacobsensgade. (Harald Christensen fot.)

at ville beslaglægge alle de bedste Værelser i Byen, fik den fremmede Øverstbefalende dette Forhold ændret inden ret længe. Ved Ankomsten til Byen blev Raadhuset straks besat, og man fordrede Byens Kasse udleveret - hvori der dog viste sig ikke at findes een eneste dansk Øre. Bedre Held havde Fjenden med at beslaglægge en Snes i Havnen liggende Skibe, der trods Paabud fra Byfogeden ikke havde villet forlade denne.

En Følge af Fjendens Nærværelse var, at Handelen mellem By og Land gik helt i Staa. Saa for Byens Næringsdrivende var det en stille Tid - udover at de leverede de til Forplejningen af Soldaterne nødvendige Naturalier. Den ene fjendtlige Forordning fulgte efter den anden, og altsammen gjorde Samkvemmet med Oplandet og de øvrige Landsdele besværligt. Ogsaa for Landboerne var det en haard Tid. Fra de nærmeste Sogne blev der rekvireret Vogne til Ægtkørsel, og disse maatte saa møde i Thisted, hvor de til Tider maatte vente i Timevis, før de blev benyttet. Og det var ikke Smaature, der blev forlangt. Enkelte maatte helt ned til Haderslev med Varer, der var beslaglagt af Fjenden. En særlig mørk Dag i Besættelsesperioden var den 18. Juli, da et stort Hesterøveri fandt Sted. Alle Hesteejere i Byen og Hillerslev-Hundborg Herreder havde faaet Meddelelse om at møde med deres Heste i Thisted. Af den Mængde Heste, der mødte frem, pillede Fjenden 100 ud, som var særligt egnede til Kavalleriet og Artilleriet. Ejerne fik udleveret et Bevis for, at man havde taget deres Heste, og en "Erklæring" om, at Kongen af Danmark vilde betale. Men enkelte af Hesteejerne var dog saa heldige ved Hjælp af klingende Mønt at bestikke nogle af de fremmede Officerer - og det var vist ikke saa faa Heste, der paa denne Maade kom tilbage til deres Hjemsted.

Den fjendtlige Besættelse af Thisted blev dog heldigvis ikke af lang Varighed. Efter 14 Dages Forløb var Byen den 26. Juli rensat for fremmed Militær, og Befolkningen aandede lettet op, befriet for det haarde Tryk der havde hvilet over Byen og Egnen i disse to Uger. Efterhaanden som Fjenden forlod Byen, blev Dannebrog hejst, sommetider endda lige over Hovedet paa de bortdragende Østrigere.

Men Fjenden var jo ikke hermed ude af Landet, Freden var endnu ikke sluttet - og hvem kunde vide, naar fremmed Militær atter vilde finde Vej til Byen. Det skete dog ikke. Det blev de østjydske Købstæder, der i de kommende Maaneder maatte holde for med stor Indkvartering.

Som et lille Kuriosum kan det anføres, at det fjendtlige Troppebesøg var Aarsag til at Byens Huse blev nummererede. Selv om en saadan Foranstaltning var kendt i andre Byer, var man paa dette Tidspunkt ikke naaet saa vidt i Thisted. Det var noget af det første, der blev foretaget efter den fjendtlige Okkupation - og man fandt, at Ordningen var saa praktisk, at man fortsatte med denne Nyindretning.

Tiden efter Krigens Afslutning kan paa mangfoldige Maader karakteriseres som en Stilstandsperiode. Paa forskellig Vis gav dette sig Udslag i det daglige Liv. De daarlige Indtjeningsmuligheder, især for den arbejdende Befolkning, var den ydre Aarsag til Pastor Sonnes Initiativ i 1866 til Stiftelsen af Thisted Arbejderforening (Danmarks første Brugsforening). Som et Modtræk hertil maa regnes Dannelsen af Thisted Handelsstandsforening, der saa Dagens Lys samme Aar. Og et Udslag af de daarlige Tider var utvivlsomt ogsaa Dannelsen af en Understøttelsesforening for Haandværkere og Industridrivende samt deres Enker. Men selv i disse for Byen saa daarlige Tider blev Fremsynet dog ikke lagt helt øde, og i 1869 var man naaet dertil at kunne paabegynde den første Aftenskole for Haandværkerlærlinge.

Med Halvfjerdsernes Komme syntes Bladet at vende sig. Nu begyndte det atter at gaa fremad. Adskillige af de Mænd, der i Tiden fremover kom til at præge Byens Udvikling, etablerede sig omkring dette Tidspunkt. Blandt Slægtsnavnene fra den Tid kan nævnes Dolleris, Bahner, Bendixen, Carstensen, Toft, Gjørup, Holst, Hundahl, Lamberth, Momtofte, Nordentoft, Wagner, Worm og Yde, og mange af disse Slægter var ved Indgifte i nær Familie.

Helt nye Professionister fandt paa den Tid Vej til den lille Købstad. Førhen havde man ikke haft nogen fastboende Tandlæge. Borgerne var det meste af Aaret henvist til at lade deres Doktor trække Tænderne ud - eller vente til en Tandlæge indfandt sig for at give Konsultation. Et Par Gange om Aaret kom en Tandlæge fra Aarhus til Byen, og han havde ved disse Lejligheder god Søgning. Ikke mindst af Smaakaarsfolk, der i de tidlige Morgentimer gratis kunde faa trukket Tænder ud - men samtidig maatte finde sig i, at dette skete uden Bedøvelse. Fra 1875 fik Thisted sin faste Tandlæge, da Joh. M. Nielsen aabnede sin Konsultation i en Ejendom, der da var beliggende midt paa Nytorv.

Helt nyt for Borgerne var ogsaa den Foreteelse, at der i 1871 blev aabnet et Laanekontor i Mellemgade, og at der i Lamberths Gaard i Nørregade blev anlagt en Mineralvandsfabrik. Og Fremskridtet syntes foreløbigt at kulminere, da der i 1873 blev aabnet et fotografisk Atelier paa Storegade.

Som allerede nævnt havde Teatret "Thalia" ikke opfyldt de Forventninger, man havde næret i saa Henseende. Det hilstes derfor med Glæde, da Ejeren af Gæstgivergaarden "Thy", Jørgen Larsen, tog Initiativet til Opførelse af, hvad man dengang betragtede som et tidssvarende Teater. Teatersalen var færdigbygget i 1873, men Indretningen af Scene tog længere Tid end beregnet, og først et Par Aar senere var Jørgen Larsen naaet saa vidt, at Bygningen kunde tages i Brug til Teaterorestillinger. Det var med ikke ringe Bekostning, Jørgen Larsen havde foretaget denne Scenebygning. Saaledes havde han indkaldt Teatermaler Raschgar til at forfærdige de fornødne Dekorationer, og i det hele havde man Indtrykket af, at der intet var sparet. Den nyindrettede Teatersal aabnedes 9. Oktober 1875 med en Koncert af Aalborg Brigadeorkester, og den festlige Indvielse af Scenen var fastsat til 17. Oktober, men maatte udskydes, da Teaterselskabet, der skulde give Forestillinger, ikke naaede frem til denne Dag. Aarsagen hertil var, at Selskabet - efter at have givet Forestilling i Struer - paa Rejse til Nykøbing med Damperen "Hamleth" kom ud for en Stranding ved Doverodde, hvilket forsinkede Rejsen flere Dage. En halv Snes Dage senere naaede Selskabet hertil, og Teatersalen indviedes 28. Oktober 1875 med Opførelse af Bjørnstjerne Bjørnsons 5 Akters Skuespil "En Fallit".

Havde man i længere Tid i Thisted savnet Teaterforestillinger, saa blev Borgerne sikkert efter Indvielsen af det nye Teater tilstrækkeligt teatermættet. Tourneen blev i Byen i 14 Dage og gav daglige Forestillinger.

En af de aarligt tilbagevendende Begivenheder i Halvfjerdsernes Thisted var Grundlovsfesten, til hvis Arrangement der var nedsat en særlig Komité, som traditionsmæssigt fulgte det samme Program. Festen indlededes om Morgenen Kl. 7 med 9 Kanonskud, hvorefter Byens Orkester drog gennem Gaderne. Om Eftermiddagen Kl. 3½ samledes Deltagerne paa Store Torv, "og Kl. 4 drages der til Plantagen "Christiansgave", 3 Personer i Rækken . . . Der marcheres forbi Frederik den

Syvendes Buste til Festpladsen paa Runddelen". Plantagen var festligt smykket, og om Aftenen tændtes kulørte Lamper ved Hovedindgangen og rundt i Gangene, hvor der ligeledes fandtes oplyste Transparent. Hertil kom forskellige Forlystelser som Dans og Fyrværkeri og Servering i store Telte. En af de store Begivenheder ved Grundlovsfesten var Fællesspisningen i Helstrups Telt. Det kostede 4 Mark at deltage i Middagen, der begyndte præcis Kl. 7, hvilket tilkendegaves ved 3 Kanonskud. Selve Adgangen til Plantagen kostede ved denne Lejlighed 1 Mark for Voksne og 8 Skilling for Børn - og Festen varede til Kl. 2 Nat og sluttede med endnu 3 Kanonskud.

Ogsaa hvert Aar paa Kong Christian den Niendes Fødselsdag den 8. April stod Byen paa den anden Ende. Dagen blev indledet med 9 Kanonskud paa Frederikstov under Anførsel af den stedlige Kanoner Marcus Malirum, og naar det sidste Skud var drønet ud over den flagsmykkede By, drog Musikkorpset anført af Direktør Zangenberg gennem Gaderne. Orkestret blev paa sin Vandring fulgt af Brand- og Politikorpset, der bar Borgervæbningens gamle Vaaben, hvoraf en Del nu findes paa Thisted Museum. Dagens Hovedbegivenhed var Paraden paa Store Torv. Her havde Brandkorpset, Politikorpset og forskellige Foreninger taget Opstilling, og paa Slaget 12 indfandt Amtmand Unsgaard sig i stiveste Puds, hilste paa de fremmødte Honoratiores, traadte frem paa Torvet og holdt en Tale for Kongen og sluttede denne med et nifoldigt Leve for Majestæten. Saa snart de sidste Leveraab var døet hen, tændte Marcus Malirum Lunterne paa sine Kanoner paa Frederikstov, og atter drøede 9 Skud ud over Byen. Derefter var der Modtagelse paa Raadhuset, hvor Staden trakteredede med Vin og Cigarer, ligesom der afsendtes Telegram til Kongen. Alt imedens svang Direktør Zangenberg Taktstokken over sine Musikere, der drog gennem Gaderne i Spidsen for en stor Mængde af Byens Borgere. Om Aftenen var der forskellige Festarrangementer, og Festen sluttede med Tappenstreg.

Hvad der ellers prægede Halvfjerdsernes Thisted, var det stærkt udbredte Foreningsliv indenfor alle Samfundslag. Mange af disse Foreninger var i fremtrædende Grad helliget det selskabelige Samvær, i hvilket de aarlige Abonnementsballer spillede en stor Rolle. En eksklusiv Sammenslutning af Byens Honoratiores var "Foreningen", hvor det for Eksempel var Skik, at man hver Spilleaften tog nye Kort i Brug - men dengang kostede et Spil Kort af bedste Kvalitet ogsaa kun 50 Øre. Andre Foreninger havde mere socialt betonet Karakter eller udviste Initiativ paa andre Omraader. Saaledes blev der allerede paa dette Tidspunkt oprettet en Aftenskole for Haandværkslærlinge, og hver Onsdag Aften Vinteren igennem blev der holdt gratis Foredrag i Borgerskolen om forskellige Emner af alment oplysende Karakter. Endvidere skal nævnes en agtværdig Institution i Datidens Foreningsliv "Thisted broderlige Skyttelaug", der blev ledet af ikke mindre end tre Direktører, og hvis aarlige Fugleskydninger strakte sig over tre Dage.

For det brede Lag af Befolkningen var Samlingsstedet ofte "Thalia", hvis Høstfester og Maskeballer vandt stor Tilslutning. Værten her, Restauratør J. Christensen, lod tillige paa Markeds- og Festsdage afholde "Dans i Salonen ved Plantagen", der ved særlige Lejligheder blev oplyst med Begfakler. Den omtalte Salon var den første Begyndelse til det senere saa kendte "Sommerlyst", og det skæve, frønnede Træskur, hvor der til Midten af 1920'erne blev spillet Sommerrevy, maatte saaledes søge sin Oprindelse helt tilbage til Begyndelsen af Halvfjerdserne. Paa samme Tid fremstod et andet Forlystelses etablissement i "Salonen"s umiddelbare Nærhed. Efter at Hotelejer Jørgen Larsen havde forlagt sin Residens til "Hotel Royal", erhvervede han en Grund lige ved Plantagen, hvor han indrettede "Royals Have" og lod opføre forskellige Pavilloner - et Etablissement, der senere fik Navnet "Esplanaden" og gennem mange Aar indtog en fremtrædende Plads i Byens Sommerforlystelser.

Med Firsernes Komme varsledes en ny Tid for Thisted. Udviklingen tog ret Fart efter Thybanens Aabning, nye Industrivirksomheder blev sat i Gang, kommunale Virksomheder etableret og Petroleumsbelysningen i Gaderne afløst af festlige Gaslygter. Men paa Trods af denne Fremgang vedblev Byen dog at have en Del af sit gamle Udseende og Præg. Endnu var det de store Købmandsgaardes By, og endnu fandtes der mange Steder Kreaturhold. Thisted levede først og fremmest af sit Opland, selv om Havnen og de nye Industrier var ved at skabe et nyt Borgerskab. Paa de store Markedsdage var der stærkt Rykind i Købmandsgaardene, hvoraf enkelte havde Plads

til op imod et halvt Hundrede Vogne. Og var det ved Vintertide, prægedes Byen i høj Grad af de mange Kaner, der bragte Landboerne til Staden. Overalt lød der Klang af Bjælder og Klokker.

Og midt i denne Trafik vandrede "Jerrick Pot" rundt og kundgjorde for alle og enhver, hvor der var Fisk at faa til Købs. Og heller ikke den kommunale Trommeslager savnedes i Bybilledet, der hvad Haandværket angik endnu udviste en vis Vedholden af aargamle Traditioner. Naar saaledes Tøbruddet ved Foraarstide satte ind og fyldte Bækken med hastigt strømmende Vand, da mødte Garverne op ved "det skæve Pakhus" ved Lamberts Gaard for at vaske Haar og Uld, og hvor Bækken mødte Fjorden, stod Farverne fra Byens eneste Farveri og skyllede Klæde. Gik man herfra op i "Dampstræde" (Smøgen mellem Dampmøllen og "Hannæs"), kunde man helt oppe ved Munkevej se fattige Koner staa og vaske Tøj i et stort Kar, hvor Spildevandet fra Brændevinsbrænderiet løb ud.

Og det kunde hænde, man paa en Vandring gennem Byen fandt Gadens toppede Brosten tildækkede med Egebark. Det betød, at der i en af de tilstødende Ejendomme fandtes en syg, der ikke taalte Støjen fra Vognenes Skrumpelen paa Gaden. Egebarken fik man gratis paa et af Byens tre Garverier: Mentzen i Dragsbæk, Lorentzen i Nørregade og Linneganrd i Østergade, der gerne overlød den afbenyttede Bark til hvem, der havde Brug derfor.

Aarhundredet gik paa Hæld. Og da Byens Borgere ved en Haandværkerfest, der 1890 afholdtes paa Dyrskuepladsen, for første Gang saa det elektriske Lys udstraale sit hvide Skær, maatte man erkende, at intet Sekel i Byens tidligere Historie havde været præget af en saadan Udvikling, som det 19. Aarhundrede havde udvist. Og den samme gode Fortrøstning, der et Hundrede Aar tidligere havde været nedfældet i Borgernes Sind, var ogsaa ved dette Aarhundredskifte tilstede - endda i en forstærket Form, der ikke lod nogen Tvivl tilbage om, at hvad Fremskridt og Udvikling angik stod man overfor uanede Muligheder. Adskillige, der oplevede det 20. Aarhundredes Komme, saa dog disse skønne Forhaabninger lagt øde og sendte ofte en Tanke tilbage til svundne Tidens mere rolige og harmoniske Tilværelse.

KILDER OG HENVISNINGER

Denne Skildring er for Størstedelens Vedkommende bygget paa en omhyggelig Gennemgang af "Den Nord-Cimbriske Tilskuer", senere Thisted Amtsavis, og andre i det 19. Aarhundrede i Thisted udgivne Aviser. Værdifulde Oplysninger, ikke mindst angaaende Konsumtionsforholdene, er hentet fra gamle Bykort, og i enkelte Tilfælde er supplerende Stof tilføjet fra P. L. Halds "Thisted Købstads Historie", der giver et fortræffeligt Billede af Byens Historie over et langt længere Aaremaal. Mange af de Smaatræk, der er med til at afrunde det gamle Bybillede, har nu hedengangne Borgere meddelt mig ved Samtaler, og herved har disse været medvirkende til at bevare Mindet om svundne Tidens Liv og Virke i den lille Købstad. Forf.

(Kilde: Landet mod Nordvest bd. 2, side 215-238).